

“Vaig néixer lliure i decideixo”

Pere Pubill, ‘Peret’, va morir el 27 d’agost d’un càncer de pulmó. Reproduïm l’entrevista que EL TEMPS li va fer fa un any, després de protagonitzar un dels moments més emotius del Concert per la Llibertat. Carles Prats, director del documental sobre Peret ‘Cuchibiri, Cuchibiri’, signa una opinió.

Per què vau anar al Concert per la Llibertat?

—Perquè sempre faig el que em dóna la gana. Per això vaig anar-hi, perquè és un concert per la llibertat! I a mi m’agrada la llibertat. Que no t’agrada a tu? I als madrilenys, que no els agrada, la llibertat?

—**Us han criticat per anar-hi.**

—Jo no ho he sentit, però em van fer una entrevista a la cadena 13. Em va trucar la Nieves Herrero i em va dir: “Peret, et vull entrevistar, però només hi parlaré jo”. Clar, és que si comencen a preguntar tots els que hi ha allà quan m’estan entervistant per telèfon i tots fent ganyotes... no. Jo sempre dic que no he d’amagar res. I em va fer l’entrevista ella. “Hombre, Peret, tu eres un artista y tu música se oye de punta a punta de España...”. Sí. “I tú qué eres?”. És clar que sóc català i sóc gitano. I quan vaig a València, em sento a casa meva. I quan vaig a Mallorca, em sento a casa meva. I allà on vaig em sento a casa meva, perquè casa meva està oberta per a tothom, també.

—**Això no treu que Catalunya pugui decidir?**

—És clar que no. No vol dir que jo tingui banderes. Jo no vaig fer el servei militar. Per què? Perquè és una burrada fer el servei militar.

—**Us en vau poder deslliurar?**

—Me’n vaig poder deslliurar. I si no, hauria buscat la forma de no anar-hi. El meu fill tampoc hi va anar. Als gitanos no ens agrada fer el servei militar. Vaig néixer lliure i decideixo. Quan vaig ser

prou gran, el meu pare i la meva mare no decidien per mi. Em donaven un consell i sempre he decidit el que havia de fer.

—**Voleu dir que Catalunya ha de poder fer el mateix?**

—Un ha de poder decidir, és clar. A Espanya tenim democràcia? Això és per a morir-se de riure. Quina democràcia és aquesta? La democràcia de la mentida? De la desigualtat? Tu i jo tenim els mateixos drets? El rei ja va dir que qui la fa l’ha de pagar...

—**...i que la justícia és igual per a tothom.**

—Però no és veritat. Només paguem nosaltres, ells no paguen res. Això és democràcia? El Rajoy hauria de ser a la presó per estafador i mentider. I li diuen president! Això és una vergonya. Jo no el vaig votar. No he votat mai ningú.

—**No voteu mai?**

—Vaig votar que volia democràcia però quan els vaig sentir parlar —“puedo prometer y prometo”, deia aquell!— els vaig fer una cançó: “Quan hi ha nous governants amb noves lleis i justícia/s’obren nous comptes a la Banca de Suïssa”. D’anar a vendre a Vic i Manlleu jo coneixia xarlatans d’aquells que voltaven pels pobles. I de vegades havíem dinat junts. Però aquests polítics són mals xarlatans, són mals actors: quan diuen una mentida, la repeteixen tres vegades. Quan dius una paraula, no cal repetir-la. Tres vegades, la diuen. I ho fan tots, aquests del PP. El Rajoy i els seus ho fan tots. Almenys els que jo veig a la tele; si n’hi ha d’altres que són

com han de ser, no els conec. Desgraciadament no els conec.

—**Quina mentida us indigna?**

—“No tocarem això, no tocarem allò” i ho han retallat tot. Va, home, va. Quina vergonya tenir un president així. Quina vergonya per als espanyols. Que no reaccionen? Com han d’anar els periodistes, allà, a conferències de premsa d’aquell paio, que només contesta el que vol i diu el que li dóna la gana? Ja veus que jo no sóc una persona d’ideals! Ideals eren uns cigarrets negres que es venien fa anys. Jo tinc per ideal la gent bona, la gent que té amor, la gent de pau.

—**Déu n’hi do: llibertat i gent bona. Com va acabar l’entrevista de Nieves Herrero?**

—En acabat els vaig dir que ja els explicaria als catalans que no es molestin si ells s’enfaden perquè Catalunya es vol separar. “Ho feu”, els vaig dir, “perquè estimeu molt els catalans; els estimeu tant que no els voleu perdre. Però tranquils que no els perdreu! Estaran aquí igualment. No s’emportaran Catalunya a un altre lloc!”.

—**Al concert vau dir que aquell era un moment molt especial.**

—Sí. Jo estava cantant allà per la llibertat. La llibertat, què vol dir? El dret a decidir, també. Ara m’he menjat un entrepà i una coca-cola. Que m’he de prendre una truita perquè m’ho diguin des de Madrid? No. Jo decideixo. Ells també decideixen. Al Concert per la Llibertat em van presentar com l’artista més estimat. Sentir-se estimat és la principal recompensa. A mi, quan em diuen el Rei de la Rumba, sempre els dic que, si cobrés, m’ho creuria. Però com que no em posen cap mensualitat, no en sóc, de rei.

—**D’estimat, sí que en sou: en mitja hora que portem aquí han passat tres persones a saludar-vos i agrair-vos la presència al Concert per la Llibertat.**

—Sí, vénen a donar-me les gràcies i jo els dono les gràcies a ells. Perquè el més important per a ser feliç és que tinguis amor i gent que t’estima. Ahir va

venir una dona i em va dir que havia estat al concert i l'havia fet plorar d'emoció. Que es va girar, per vergonya, i va veure que tothom plorava. Vols res més bonic que això? Plorar no és dolent. De vegades, damunt de l'escenari m'emociono i he de parar perquè emocionat se't trenca la veu.

—**Vós vau nèixer a Mataró, el 1935. On?**

—Al carrer de la Palma, però allà només hi vaig nèixer. Després vivíem als Corralers. El nom ja ho diu tot. Hi havia rates, un terra negre i poca cosa més. Però el propietari d'aquell terreny l'hi va regalar a la meua família. Hi ha gent bona.

—**Us coneixia?**

—No, no. No ens coneixia. Sabia que hi havia un grup de gitanets allà vivint i ens va dir que ens ho donava. Érem tres o quatre famílies però era tot la mateixa família.

—**Allà vau passar la guerra.**

—I la gana. Eren temps durs però jo recordo una infantesa feliç. Després de la guerra, el 1940 o 1941, vam anar a viure a Barcelona, a un piset de lloguer. Jo devia tenir 5 o 6 anys. I després a voltar pel món. No podia anar a escola perquè sempre estàvem voltant. A Maó!

—**A Menorca, hi anàveu?**

—Quinze dies. De Maó ens n'anàvem a Ciutadella i hi estàvem deu dies. Al vaixell i cap a Mallorca. Passàvem un mes allà. Després a Eivissa... i a Formentera!

—**Coneixeu bé les Illes, doncs.**

—Sí. I xerro bé el mallorquí.

—**I tant.**

—A Formentera no hi havia res. L'hotel i la Guàrdia Civil, que n'eren tres. I para de comptar. La casa del metge i allò que en deien l'hotel, però no tenia res d'hotel, allò. Hi venien tomàquets, espardenyes... Nosaltres anàvem a vendre, amb un carro i un cavall, a les cases de camp. De poble, no n'hi havia.

—**I què hi veníeu? Tèxtil?**

—Sí... armes i drogues, no.

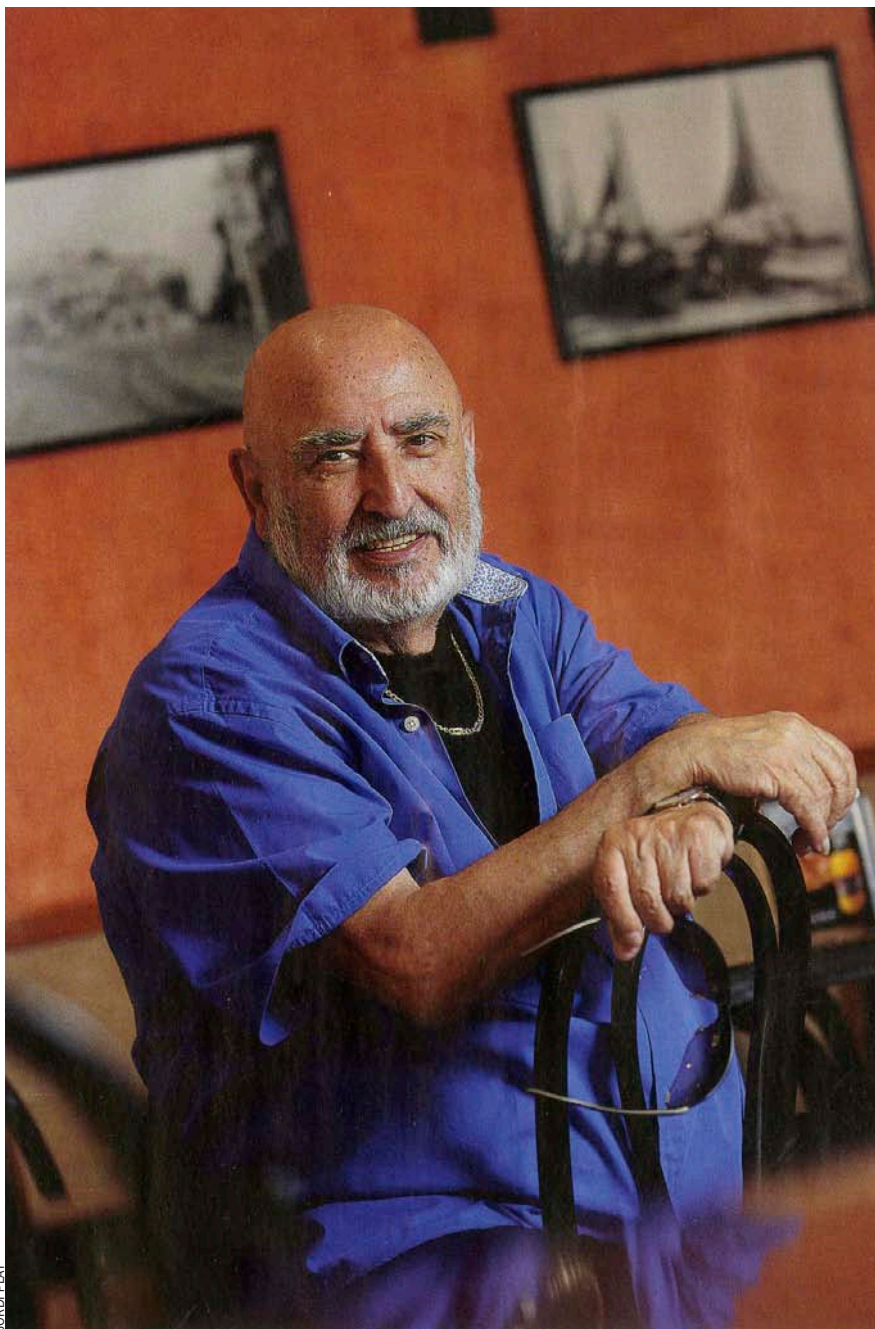
—**Però quin gènere veníeu?**

—Llavors de confecció no n'hi havia. Veníem vestits de senyora i d'home.

—**Per tant, veníeu sobretot a les Illes i a Catalunya?**

—Sí. I després a Amèrica.

—**A l'Argentina, oi?**

JORDI PLAY

“A Espanya tenim democràcia? Quina democràcia és aquesta? La democràcia de la mentida? De la desigualtat?”

—Sí. N'hi ha un que diu que és antropòleg, que es diu Martí Marfà, que diu que els gitanos d'aquí van anar a Xile i a Bogotà. No hi va anar ningú, allà. I que hi van anar als cinquanta. Hi vam anar als seixanta!

—**Van anar a l'Argentina perquè hi hauria més mercat?**

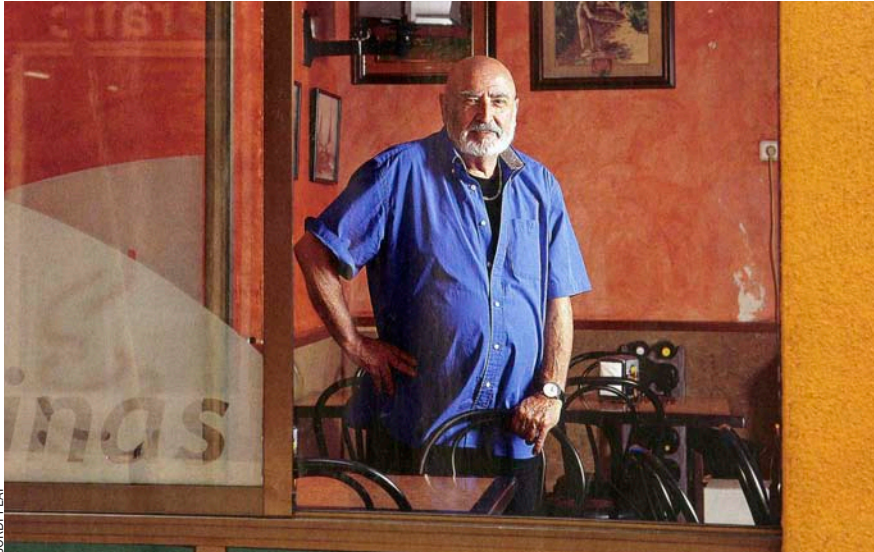
—Vam anar a l'Argentina perquè vam anar a l'Argentina. Els dos primers gitanets que hi van anar era un matrimoni que eren els meus tios —ja saps que els gitanos a tots en diem cosins o

tios. Es deien Joan i Amàlia. Com que hi guanyaven, ens ho van dir perquè hi anéssim. I vam anar-hi. El Toni, el palmero meu, aquell de les ulleres, aquell va marxar abans que jo. I al cap d'un mes, jo.

—**Per això vau triar “L'emigrant” per al Concert per la Llibertat?**

—Fa un any que estic fent “L'emigrant”. El vaig estrenar —la meua versió, és clar— en un concert que es va fer al Sant Jordi per la sida. Un dels organitzadors d'aquell concert, que és qui

“Aquests polítics són mals xarlatans, són mals actors; quan diuen una mentida, la repeteixen tres vegades.”

JORDI PLAY

em va trucar ara també, em va demanar que vingúes al Concert per la Llibertat i toqués “L'emigrant”. M'agrada molt tocar-la. Però després, quan anàvem per les emissores el Dyango i jo a parlar del concert, trucaven i demanaven “Barcelona és poderosa”. Com el públic és el que mana, vaig fer els dos temes.

—És curiós que hagueu fet la versió de “L'emigrant” ara, en aquest context.

—Al meu pare li agradava molt cantar. I quan no cantava, xiulava. I cantava “L'emigrant”, però només sabia el trosset d’“Adéu, germans/ adéu siau mon pare”. I jo, quan l'escoltava, només tenia 14 o 15 anys i em feia plorar. A més és un tema molt important, sobretot per als qui hem sigut emigrants. És molt trist haver d'anar a un altre país o perquè et fan fora o perquè no pots menjar al teu país. I ara està passant aquí. Recordo que, quan vaig anar a l'Argentina, havia deixat la meva dona i la meva filleta a Barcelona i pensava “què estic fent aquí”. Això era el 1961 o 1962.

—Quant temps us hi vau estar?

—Molt poc. Estava guanyant molts diners, perquè treballava molt, moltíssim. Els altres treballaven al matí i a la tarda ja no sortien. Jo treballava matí

i tarda fins a les 10 de la nit, si calia. Estava guanyant molts cèntims, però vaig rebre un telegrama que un tio meu estava a l'Hospital de Sant Pau, que l'havien d'operar i no el volia deixar tot sol. I vaig venir cap aquí per cuidar del meu tiet. I aquí va començar la història del Peret.

—Per què?

—Perquè havia gravat un disc i havia marxat. Els de la discogràfica m'estaven buscant i em van trobar perquè vaig tornar pel meu tiet.

—Us buscaven per a fer concerts, doncs?

—No, de concerts no vaig fer-ne fins prou més tard. Després del tercer disc. Jo vaig començar a fer gales a València. A València, ja hi havia anat a vendre, però.

—També?

—Sí, home. Baixava amb el meu germà gran a vendre. I hi vaig tenir una nòvia, també.

—On vau fer les primeres gales?

—La primera, a Borriana, i l'endemà, la segona, a Vila-real. Després de la de Borriana, al matí ve el representant i diu: “Noi, em sembla que no ho he fet bé, però ja he signat una altra gala per a aquesta nit, a Vila-real. 25.000 pesetes”. Mareta meva! 25.000 peles! I encara preguntava si havíem de fer una

altra cosa. Ganes de fer-ho, teníem. I el lloc on anava més durant molts anys era a València. Si fèiem setanta o vuitanta gales l'any, vint eren a València.

—Per tot el País Valencià, entenc.

—Tot, tot. Mare, si hi he anat vegades. Després d'això, quan va arribar la democràcia, ja he baixat molt poc al País Valencià. És allò que deia: els polítics volen que estiguem malament. Oi que tu i jo ens respectem i ens estimem?

—Ara ho diu pel País Valencià i Catalunya?

—I per Vilassar de Dalt i Vilassar de Mar. Que es matin ells, si volen. Els interessa...

—...el conflicte?

—És clar. Enyoro molt baixar a València.

—Què va fer Peret amb la rumba?

—Crear-la.

—Del no-res?

—Jo no treballava per crear res. Jo què sabia? Treballava amb la música i, coi, són unes notes, no hi ha més. Depèn com ho mesclis, del ritme que posis, semblarà d'una manera o una altra. Jo em vaig adonar, quan tocava a la costa, que el que feia anava bé. Llavors hi havia molts alemanys. Veia que els altres artistes actuaven i, quan entraven, deien que si els alemanys eren molt freds, que si els alemanys no aplaudien. Quan sortia, jo, aplaudien i ballaven i demanaven més. I era jo amb la guitarra, només.

—Sense acompanyament?

—Res. La veu i el ventilador. Després hi vaig afegir les palmes i ja va ser el no va más. Cors, palmes i guitarra. Però no hi havia la intenció de crear una música nova.

—També atribueixen la rumba a d'altres cantants que no componien.

—Però com t'ho fas per a ser el creador i no ser autor? Això és impossible. Però hi ha gent molt cafre. Però quina cançó té? No en té cap perquè no sabia compondre.

—I el “Garrotín” de Lleida?

—Aquesta és una altra. I diuen que és català. A tu et sembla català garrotín? I garrotán? I “a la vera, vera, vera de San Juan” et sembla català? L'última vegada que m'ho va dir algú li vaig treure un disc de Carmen Amaya que canta això! El garrotín és un pal del flamenc.

—I la rumba, una altra cosa.

Un berenar de capellà amb Peret

Fa pocs dies vaig anar per darrera vegada a l'apartament que Peret tenia a Mataró. Vam fer el que ell definia com un berenar de capellà, que consisteix en galetes Maria i cafè. Feia poc que li havien donat l'alta a la clínica i havia de seguir periòdicament el tractament per la malaltia. Com sempre, tenia grans idees i ganes de fer moltes coses. També, com sempre, vam dedicar una estoneta a una de les qüestions que el feien sortir de polleguera: posar al seu lloc els qui considerava farsants de la rumba. Des que el vaig conèixer, invariablement sortia a la conversa. Aquesta qüestió l'enfurismava. A mi em sabia greu que es fes mala sang amb aquestes coses, però crec que no li faltava raó. Ser Peret no devia ser fàcil.

És un cas extraordinari. Va crear amb els seus col·legues del carrer de la Cera la nostra veritable música pop. Una música clarament urbana. En una explosiva versió de *La bamba* que va fer a final dels 50 ja deia: "Yo soy gitanito, moderno y de capital". Algun cop que li havia parlat d'aquesta lletra m'havia dit que en els primers discos no sabia què cantava; que s'inventava les lletres; que les canviava constantment. Com en tantes coses més, Peret era autodidacta. Havia anat molt pocs dies a escola i havia après a llegir sobre la marxa. Li corresponia la venda ambulante, perquè era el negoci familiar.

Carles Prats

Realitzador. Director del documental
«Cuchibiri, cuchibiri»

Però a ell no li agradava haver d'anar per les cases inventant propietats miraculoses dels teixits que portava: que si no es rebregaven, que si eren antiinflamables, etc. De fet, durant un quant temps s'havia plantejat la idea de comprar un carretó per anar a vendre tramussos, garapinyades i aquesta mena d'articles, cosa que li permetria no haver d'anar picant portes.

Però des de ben jovenet Peret va demostrar ser un guitarrista formidable. Amb la seva cosina Pepi i durant una temporada amb el Paló, oferia l'espectacle infantil *Los Hermanos Montenegro*. Peret ja tocava extraordinàriament bé sambres i *tanguillos*, mentre Pepi ballava. Uns quants anys després, d'una manera no premeditada va enregistrar un parell de cançons per a un disc per a turistes. Ben aviat arribarien els primers singles signats amb el seu nom, per més que en aquella època no veiés clar que podria viure d'això.

Però la rumba catalana va esclatar. Les seves cançons es ballaven a les festes de la bona societat barcelonina, i la gent les volia escoltar a les discoteques. I llavors van arribar con-

tractes discogràfics de rècord. Fins i tot un cop, en signar amb una nova companyia, es va fer portar els diners a un bar del barri del Portal per tal que un veí descregut s'adonés que era veritat que la bitllava.

Peret ha estat per a la rumba catalana com Elvis i Chuck Berry plegats per al *rock'n'roll*. Veritablement era un personatge irreplicable. Ha estat important no tan sols per haver creat un tipus de música que ha tingut un èxit extraordinari arreu del món, sinó també perquè el seu repertori és absolutament únic. A més, Peret tenia un magnetisme inigualable dalt de l'escenari. En els darrers temps estava fotut de salut; de vegades actuava venint directament de l'hospital. Però tant li feia, i es posava el públic a la butxaca. Per això a mi em cridava tant l'atenció que quan ens vàiem pogués passar hores i hores sense parlar de música. I sempre tenia grans idees. Podia dir, per exemple: "Saps què seria bon negoci? Una botiga d'accessoris per a animals de companyia". Si no ens veia gaire convençuts, afegia: "El que segur que funcionaria seria una botiga de llegums cuits". I així fins al final. La darrera vegada que em va trucar, a banda d'aconsejarme que prengués vitamines, em va recordar totes les coses que encara estaven per fer. I la primera de totes és honorar-lo com es mereix.

—Quan jo vaig entrar a l'Església evangelista, el 1981, van començar a sortir creadors, inventors... Abans no hi eren. Però quan jo vaig entrar a l'Església van pensar que jo ja estava mort. Tu has sentit la cançó "No estaba muerto, que estaba de parranda". Doncs això: vaig tornar. Si no, haurien dit el que els hagués donat la gana. Si repeteixes una mentida una vegada i una altra, la gent s'ho creu.

—Però què cantàveu de petit? Perquè vós ja cantàveu quan anàveu a vendre amb el vostre pare. Potser per això us diuen Peret i no Pere?

—No. És que els gitanos ens diem Peret, no Pere. Els no gitanos són Pere.

—Ah! I què cantàveu?

—En aquella època tancaven molt d'hora els bars. El meu pare i els seus amics ja estaven a gust. Però pel carrer no podies tocar la guitarra i cantar. On anaven?

—...

—Nosaltres vivíem en pensions. A Vic estàvem a la pensió Can Torras, del carrer de Manlleu. Em venien a buscar i jo estava dormint. Que s'aixequi el nen! I se m'enduien..

—De bon grat?

—Home, si em cridava el meu pare, jo m'havia d'aixecar. Em duïen a una casa de putes que es deia Ca la Gitana. Amb 13 o 14 anys! Però, clar, allà tenien un reservat on els portaven begudes a ells i, a mi, un cafè amb llet i una pasta. I a cantar.

—I què cantàveu a Ca la Gitana?

—Nosaltres som catalans. Els gitanos catalans no som gaire flamencs i sempre ens ha agradat un cant lliure, com són les tarantes, les rumbenyes... Això i cantar per fandangos o per tanguillo.

Àlex Milian